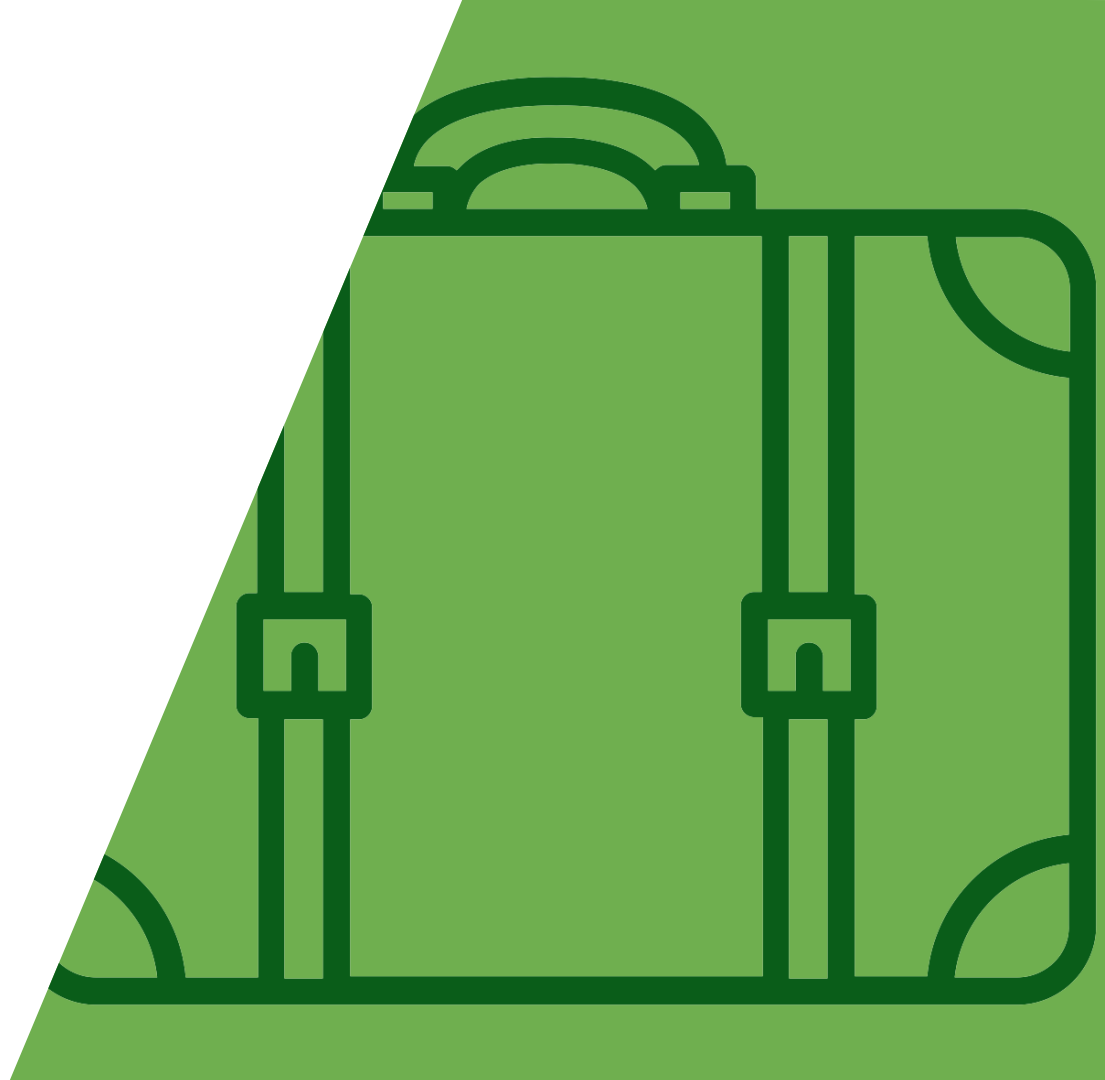

Turizmo rodiklių esama analizė Lietuvoje

Giedrė Šadeikaitė ir Viktorija Folk

Turizmo svarba Lietuvoje

Turizmo svarba Lietuvos strateginiuose dokumentuose

Sisteminė strateginių šalies dokumentų analizė atskleidė, kad turizmas nėra įtrauktas kaip prioritetas ekonomikos sektoriui nei Lietuvos Respublikos Vyriausybės, nei Ūkio ministerijos lygmenyse. Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad turizmas yra minimas šalies strateginiuose dokumentuose, kaip viena iš priemonių valstybės tikslams pasiekti.

XVII-osios Lietuvos Vyriausybės programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82, turizmas išskiriamas kaip svari priemonė pasiekti kitus valstybės prioritetus.

Turizmas minimas šiuose XVII-os Vyriausybės programos numatytose veiklose:

- 81.1 punktas – gerinant gyvenimo kokybę;
- 97.4 ir 97.7 punktai – skatinant aplinkosauginį visuomenės sąmoningumą, ypač per ekologinį turizmą;
- 105.3 punktas – pertvarkant žuvininkystės sektorių;
- 106 punktas – skatinant kaimiškųjų vietovių ekonomiką bei kuriant valstybės gerovę.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetus, turizmas vėlgi nėra minimas, tačiau ženkliai gali prisidėti pasiekiant pirmąjį prioritetą didinant šalies konkurencingumą. Turizmas gali ženkliai prisidėti mažinant šalies regionų netolygumą ir socialinę atskirtį regionuose, bei skatinant turizmo kaip paslaugų eksporto.

Lietuvoje už turizmo politikos formavimą, su turizmu susijusių veiklų koordinavimą ir valdymą yra atsakinga Ūkio ministerijos atsakingi padaliniai. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginis veiklos planas, patvirtintą Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732, turizmas yra išskirtas antrame prioritete – eksporto skatinimas ir ekonominės diplomatijos stiprinimas:

- 2.2 punktas – siekiant palengvinti patekimą į tikslines rinkimas, parengti komunikacijos priemonės, kuriose būtų akcentuojami esminiai Lietuvos eksporto privalumai ir statistinė informacija pagal ūkio šakų sektorių. Kaip rodo Lietuvos banko 2016 m. gruodžio mėn. 21 d. statistikos pranešimas, 2016 metų trečiąjį ketvirtį transporto ir kelionių paslaugų eksportas sudarė atitinkamai 54,5 ir 18,7 procento viso paslaugų eksporto. Taigi turizmo, kaip paslaugų eksporto akcentavimas, yra ypač svarbus siekiant didinti ir Lietuvos paslaugų eksportą;
- 2.4 punktas – skatinant atvykstantąjį turizmą, organizuojant aktyvią rinkodarinę kampaniją užsienio žiniasklaidoje, TV kanalais, internete.

Be to, turizmo svarba minima kaip priemonė pasiekti ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginis veiklos plano strateginį tikslą – skatinti Lietuvos ūkio plėtrą ir didinti konkurencingumą:

- 4 punktas – skatinti dinamišką turizmo paslaugų sektoriaus plėtrą, racionalų ir subalansuotą turizmo išteklių naudojimą ir turizmo sektoriaus žmogiškųjų gebėjimų ugdymą, turizmo viešosios infrastruktūros plėtrą ir stiprinti Lietuvos įvaizdį pasaulyje.

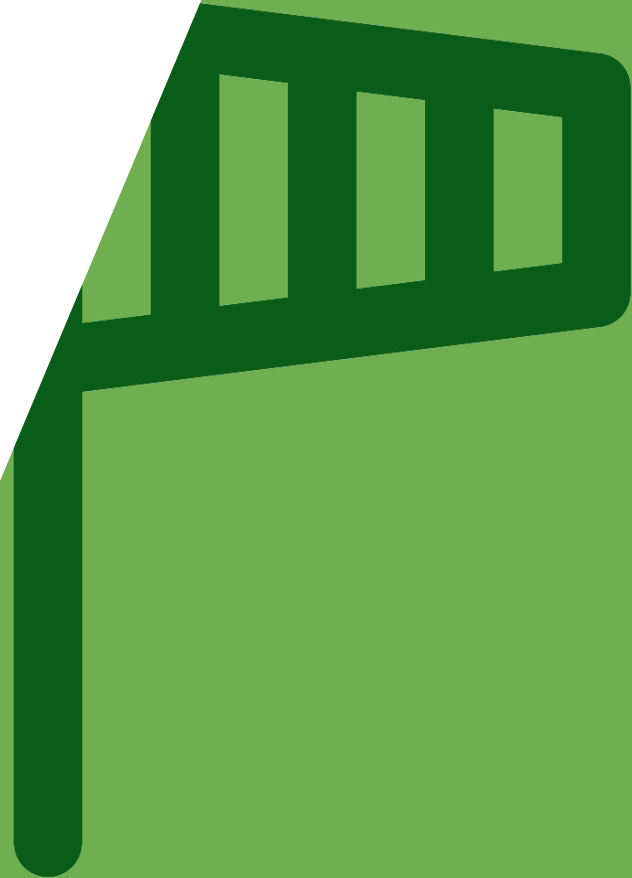
Turizmo akcentavimas ir prioretizavimas politiniame lygmenyje prisidėtų didinant Lietuvos turizmo sektoriaus bei Lietuvos bendrą konkurencingumą. Tikslingesni turizmo rodikliai yra priemonė atskleisti turizmo kuriamą pridėtinę vertę – ne tik šalies ekonomikoje, bet ir kuriant socialinę gyventojų gerovę bei išsaugant gamtos ir kultūros paveldą.

Atsakingas sprendimų priėmimas turizmo sektoriuje turi būti paremtas patikima informacija, tad turizmo politikos formuotojams bei vadovams yra reikalingi gerai apibrėžtais ir tikslingai bei savalaikiškai renkami rodikliai. Rodikliai ne tik palaiko turizmo planavimo ir stebėjimo procesus, bet taip pat užtikrina sėkmingesnę komunikaciją paremtą tiksliais ir išsamiais duomenimis.

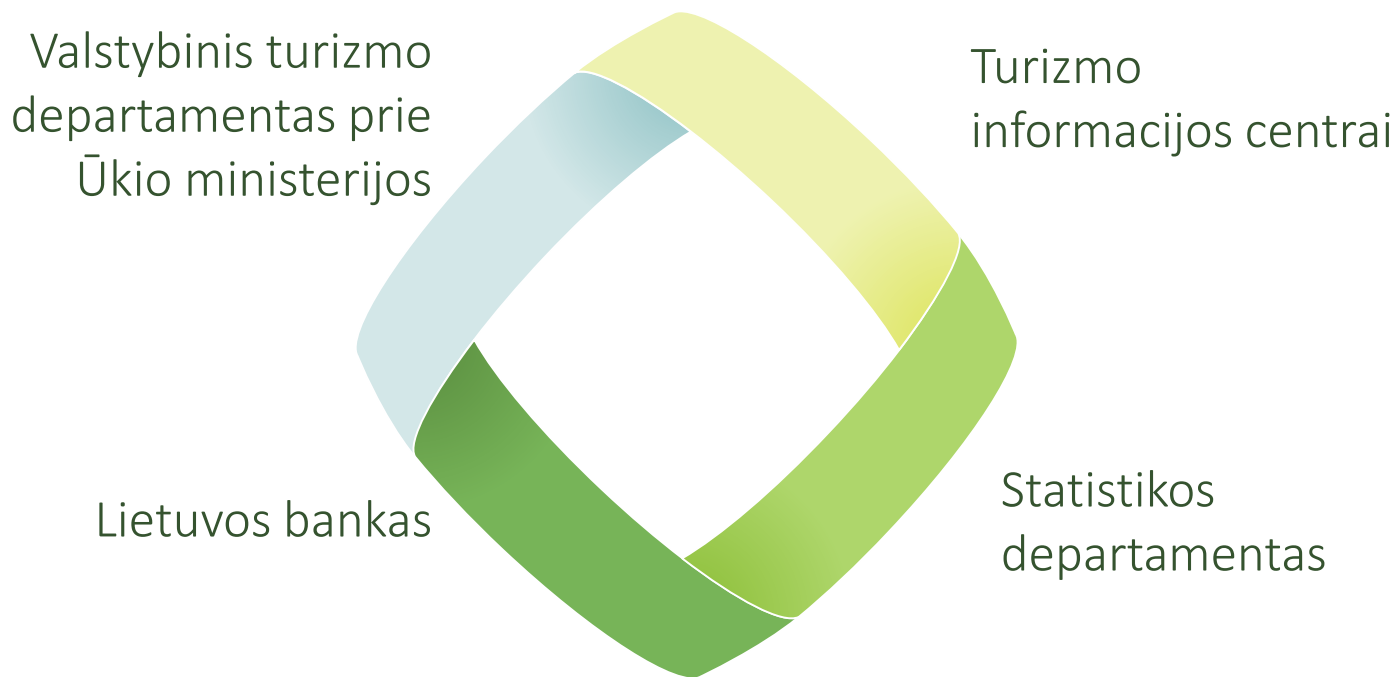
Šioje analizėje pateikiame išsamų tyrimą apie šiuo metu Lietuvoje renkamus su turizmo veiklomis susijusius rodikliai bei institucijas, kurios atsakingos už jų rinkimą.

Turizmo rodikliai Lietuvoje

Statistiką apie turizmo veiklą renka:

Lietuvos Statistikos departamentas (VSD) renka:

Iš viso 8 sričių rodiklius:

- Apgyvendinimo įstaigų rodikliai (11 sub-rodiklių)
- Kaimo turizmas (6 sub-rodikliai)
- Išvykstamasis turizmas (5 sub-rodikliai)
- Ketvirtiniai turizmo informacijos centrų rodikliai (1 sub-rodiklis)
- Turizmo sąskaitos (6 sub – rodikliai)
- Lankytojų srautų rodikliai (10 sub – rodikliai)
- Atvykstamasis turizmas (11 sub – rodikliai)
- Vietinis turizmas (11 sub – rodikliai)

VSD renkami rodikliai:

Apgyvandinimo įstaigų rodikliai

1. Apgyvandinimo įstaigų pajamos (be PVM)
2. Apgyvandinimo įstaigų sąnaudos
3. Apgyvandinimo įstaigų skaičius
4. Apgyvandintų turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose
5. Dirbančių asmenų skaičius apgyvendinimo įstaigose
6. Numerių skaičius apgyvendinimo įstaigose
7. Suteiktų nakvynių skaičius apgyvendinimo įstaigose
8. Vidutinė numerio kaina viešbučiuose
9. Vidutinė numerio kaina viešbučiuose (be PVM)
10. Viešbučių ir motelių numerių ir vietų užimtumas
11. Vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose

Kaimo turizmas

1. Apgyvendintų turistų skaičius
2. Kaimo turizmo sodybų skaičius
3. Suteiktų nakvynių skaičius
4. Vidutinis vieno turisto nakvynių skaičius
5. Vidutinis vietų skaičius vienoje sodyboje
6. Vietų skaičius

Išvykstamasis turizmas

1. Išvykusių turistų išlaidos
2. Išvykusių turistų kelionių skaičius
3. Išvykusių turistų nakvynių skaičius
4. Išvykusių turistų skaičius
5. Išvykusių turistų vidutinės dienos išlaidos

Ketvirtiniai turizmo informacijos centrų rodikliai

1. Turizmo informacijos centrų lankytojų skaičius

Turizmo sąskaitos

1. Turizmo vartojimas

2. Turizmo produkcija

3. Turizmo pridėtinė vertė

4. Turizmo santykis su bendrąja produkcija

5. Dirbančiųjų skaičius turizme

6. Turizmo vartojimas

Lankytojų srautų rodikliai

1. Atvykusių užsieniečių kelionių skaičius
2. Metinis lankytojų srautų kelionių skaičius
3. Mėnesinis lankytojų srautų kelionių skaičius
4. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių rodikliai
5. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių dirbančiųjų skaičius
6. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių įmonių skaičius
7. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių pajamos už suteiktas paslaugas
8. Turistų, pasinaudojusių kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis, išbūta dienų
9. Turistų, pasinaudojusių kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis, skaičius
10. Vienadienių lankytojų, pasinaudojusių kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis, skaičius

Atvykstamasis turizmas

1. Atvykusių turistų išlaidos
2. Atvykusių turistų kelionių skaičius
3. Atvykusių turistų nakvynių skaičius
4. Atvykusių turistų skaičius
5. Atvykusių turistų vidutinis nakvynių skaičius
6. Atvykusių vienadienių lankytojų išlaidos
7. Atvykusių vienadienių lankytojų kelionių skaičius
8. Atvykusių vienadienių lankytojų skaičius
9. Atvykusių vienadienių lankytojų vidutinės vienos kelionės išlaidos
10. Atvykusių turistų vidutinės dienos išlaidos
11. Atvykusių turistų vidutinės vienos kelionės išlaidos

Vietinis turizmas

1. Vietinių turistų išlaidos
2. Vietinių turistų kelionių skaičius
3. Vietinių turistų nakvynių skaičius
4. Vietinių turistų skaičius
5. Vietinių turistų vidutinės dienos išlaidos
6. Vietinių turistų vidutinės vienos kelionės išlaidos
7. Vietinių vienadienių lankytojų išlaidos
8. Vietinių vienadienių lankytojų kelionių skaičius
9. Vietinių vienadienių lankytojų kelionių skaičius
10. Vietinių vienadienių lankytojų skaičius
11. Vietinių vienadienių lankytojų vidutinės vienos kelionės išlaidos

Valstybinis turizmo departamentas:

- Renka ketvirtinius turizmo informacijos centrų lankomumo duomenis (1 sub - rodiklis).

Lietuvos bankas:

- Renka ketvirtinius duomenys apie transporto ir kelionių paslaugų eksportą (jūrų, oro, geležinkelių, kelių ir kitos paslaugos; pasiuntinių ir pašto paslaugos);
- Renka ketvirtinius renka duomenys apie paslaugų eksportą (transporto, kelionių ir kt. paslaugos).

Turizmo informacijos centrai:

- Renka ketvirtinius duomenis apie atėjusių turistų skaičius į TIC'ą – iš kur turistas atvyko, kokia jo pagrindinė kalba, kokios informacijos ieško, pavyzdžiui vietinių ar nacionalinių turistinių objektų
- Ši informacija yra teikiama savivaldybėms kiekvieną ketvirtį.

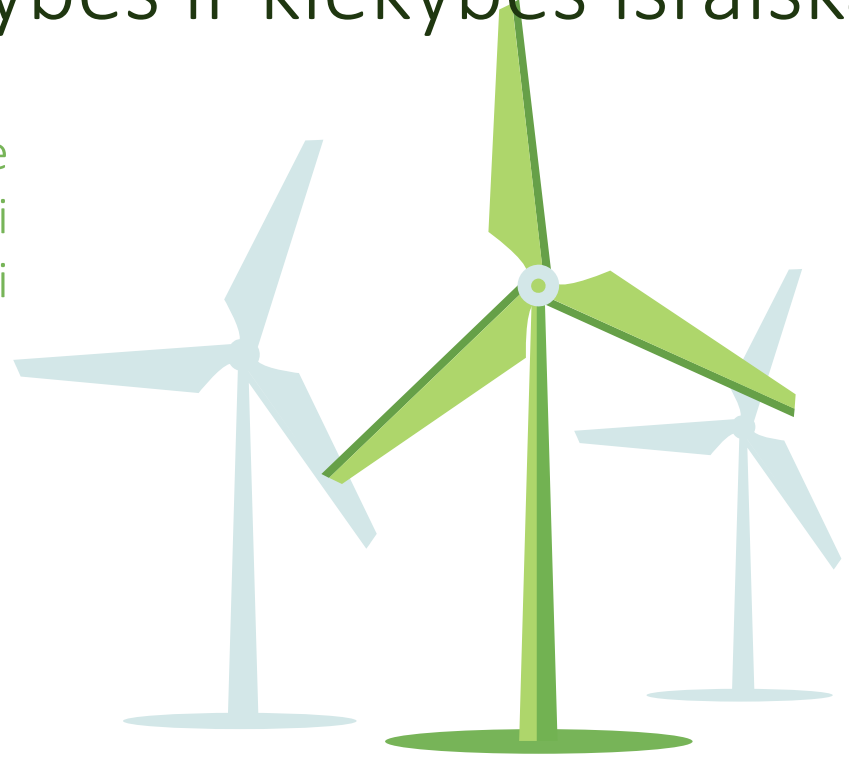
Turizmo rodiklių
nauda

Turizmo rodikliai – darnaus turizmo pagrindas, veiklos rezultatų, kokybės ir kiekybės išraiška

Rodikliai – informacijos rinkiniai, kurie oficialiai parinkti reguliariai naudoti vertinant turizmo plėtrai ir valdymui svarbius pokyčius:

- Esamų problemų egzistavimo ar sunkumo įvertinimas;
- Būsimų situacijų ar problemų signalai;
- Rizikos matas ir potencialus veiksmų poreikis;
- Priemonė nustatyti ir įvertinti turizmo sektoriaus veiksmų rezultatus.

Rodiklių proceso tikslas:

- sumažinti ateities grėsmes turizmo sektoriui ir turistinėms traukos vietovėms, didinant turizmo konkurencingumą ir darnumą.

Rodiklių naudojimas:

- fundamentali turistinių vietovių planavimo ir valdymo dalis;
- integralus darnaus turizmo sektoriaus plėtros elementas.

Rodiklių nauda

Pagal turizmo profesionalus ir akademinę bendruomenę

- turizmo veiklos ir poveikio nustatymas;
- sklandesnis sprendimų priėmimo procesas;
- kylančių ir potencialių problemų bei efektyvesnis galimų sprendimų pasirinkimas;

- planų ir valdymo veiklos įgyvendinimo vertinimas;
- mažesnė planavimo klaidų rizika;
- didesnė atskaitomybė ir skaidrumas;
- nuolatinė stebėseną gali lemti nuolatinį tobulėjimą.

Apžvalga

Lietuvoje šiuo metu renkami rodikliai yra fragmentuoti, kadangi už su turizmo veikla susijusius renkamus rodiklius yra atsakingos įvairios institucijos. Nors atskiri rodikliai gali būti surandami atskirų institucijų interneto svetainėse ar atskirose ataskaitose ar pranešimuose, tačiau visi rodikliai nėra apibendrinami ar prieinami vienoje vietoje. Tai neleidžia susidaryti holistinio požiūrio nei apie renkamus rodiklius, nei apie turizmo kuriamą vertę.

Kaip atkreipė dėmesį Valstybės kontrolė vienoje iš savo ataskaitų, šiuo metu pajamos iš turizmo ir atvykusių turistų kelionių skaičius pagal naudojamus informacijos šaltinius yra galimai netikslūs. Rodiklių, susijusių su turizmo veikla, pateikimas vienoje platformoje leistų anksčiau pastebėti tokius neatitikimus bei išvengti jų ateityje, kas sudarytų sąlygas sėkmingiau panaudoti renkamų rodiklių informaciją turizmo politikos formavimui ir turizmo procesų valdymui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dabar renkami rodikliai tik dalinai atspindi turizmo sektoriaus kuriamą ekonominę vertę. Turizmo sektoriaus kuriamos vertės gerinant socialinę gyventojų, ypač regionuose, gerovę bei prisidedant apsaugant ir tausojant gamtos paveldą neatspindi jokie dabar renkami rodikliai.

Susitikimų su turizmo atstovais metu taip pat paaiškėjo, kad neretai net ir dabar renkami turizmo rodikliai nėra naudojami priimant strateginius sprendimus, susijusius su turizmo plėtra. Daugelis Lietuvos savivaldybių yra numatę turizmą, kaip prioritetinę veiklą ir, priimant sprendimus susijusius su turizmo plėtra atsižvelgia į Turizmo informacijos centrų renkamą informaciją apie turizmo srautus. Tačiau savivaldos institucijos turi ieškoti kitų šaltinių, pavyzdžiui, atlikti tyrimus/studijas, kad galėtų nustatyti turizmo kuriamą vertę.

Kadangi turizmo sektorius nėra išskirtas kaip prioritetinga ūkio šaka, nėra atkreipiamas dėmesys į dabar renkamus rodiklius. Iš kitos pusės vertinant, turizmo kuriama vertė yra nepilnai įvertinta, kas gali lemti, kad turizmas nėra vienas iš prioritetingų sektorių. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nacionalinio lygmens dokumentai nesiremia renkama turizmo statistika priimant su turizmo plėtra susijusių sprendimų.

Darniojo turizmo rodikliai Lietuvoje prisidėtų prie turizmo sektoriaus konkurencingumo didinimo, kaip numato Lietuvos turizmo plėtros 2014 – 2020 metų programa, bei optimizuoti gaunamą naudą iš turizmo sektoriaus. Turizmo rodikliai leistų tikslingiau įvertinti turizmo daromą įtaką turistinėms vietovėms ir galimų rizikų sumažinimo, bei sėkmingesnio turizmo planavimo ir turizmo nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis.

Skirtingos šalys renkasi skirtingus rodiklius, kurie geriausiai atitinka jų poreikius vertinant turizmo sektoriaus daromą įtaką šalies ekonominei ir socialinei plėtrai. Tarp Europos ekonominio bendradarbiavimo organizacijos (EBPO) šalių narių, darniojo turizmo rodiklių sistemas yra įsidiegusios Norvegija, Čekija, Vokietija, Naujoji Zelandija, Slovėnija, Austrija, Ispanija, Estija bei Latvija. Lietuvai, siekiant narystės EBPO, turizmo rodiklių įgyvendinimas leistų neatsilikti nuo kitų EBPO šalių bei sudaryti sąlygas turizmo sektoriaus konkurencingumo didinimui.

Informacijos šaltiniai

- Haxton, P. (2015). A Review of Effective Policies for Tourism Growth. Paryžius: EBPO <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5js4vmp5n5r8-en.pdf?expires=1493044427&id=id&accname=guest&checksum=51CF5EB6174BCF2050EBB0EC86F08558>
- LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles52>
- European Commission. (2017). European Tourism Indicators System for sustainable destination management. <http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/>
- Hák, T., Moldan, B., & Dahl, A. L. (2007). Sustainability Indicators: A Scientific Assessment. Washington D.C.: Island Press.
- Lietuvos banko svetainė, <https://www.lb.lt/>
- Lietuvos Bankas. Statistikos pranešimas 2016-12-21 2016 metų Trečiojo ketvirčio ir trijų pirmųjų ketvirčių Lietuvos Respublikos mokėjimų balanso apžvalga

- Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017 – 2019 metų strateginis planas, 299001811, patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732
- LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai48>
- LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles52>
- Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetų, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. 1003
- Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82
- Nutarimas dėl Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programos patvirtinimo
- Pasaulinė turizmo organizacija (1996). What Tourism Managers Need to Know: A Practical Guide to the Development and Use of Indicators of Sustainable Tourism. Madridas: Pasaulinė turizmo organizacija.

- Susitikimas su LR Valstybės kontrolės atstovais
- Susitikimas su Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos atstovais
- Susitikimas su Kauno regioninės plėtros agentūros atstovais
- Susitikimas su Kauno regiono turizmo viešojo sektoriaus atstovais
- UN Division for Sustainable Development. (2001). Indicators of Sustainable Development: Framework and Methodologies (pp. 1–294). New York: UN. http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd9_indi_bp3.pdf
- Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita, „Ūkio plėtros ir konkurencingumo didinimo programos priemonių vykdymas“, 2016m. rugsėjo 28 d. Nr. VA-P-20-9-14
- Waas, T., Hugé, J., Block, T., Wright, T., Benitez-Capistros, F., & Verbruggen, A. (2014). Sustainability Assessment and Indicators: Tools in a Decision-Making Strategy for Sustainable Development. Sustainability, 6(9), 5512–5534.

Giedrė Šadeikaitė | giedre.sadeikaite@kurkl.lt
Viktorija Folk | viktorija.folk@kurkl.lt